

การส่งเสริมวัฒนธรรมหมอยาฮากไม้พื้นบ้านอีสาน
เพื่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืน

Promoting the Culture a Mho-Ya-Hak-Mai Native to
Healthy Community Development Sustainable.

อนุชา ม่วงใหญ่¹

นীরนุช ช่วยทอง²

เบญญาภา แสงจันทร์³

นัสพร เพื่องอิม⁴

บทคัดย่อ

การส่งเสริมวัฒนธรรมหมอยาฮากไม้พื้นบ้านอีสานเพื่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืน มีความสำคัญต่อสุขภาพในเรื่องของการบำบัด บรรเทา รักษาโรคและการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน ให้มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงแนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมหมอยาฮากไม้พื้นบ้านอีสานเพื่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนและยังคงไว้ซึ่งความเชื่อในการรักษาของผู้ป่วยโดยมีวิธีการในการพัฒนา 2 ประการคือ 1) เผยแพร่ทางเว็บไซต์และวารสาร 2) ส่งเสริมข้อมูลการทำวิจัยในเรื่องสรรพคุณของรากไม้ เพื่อแก้ปัญหาคนไทยไม่รู้จักหมอยาฮากไม้และสรรพคุณของรากไม้และปัญหาหมอยาฮากไม้ยังไม่เป็นที่ยอมรับในวงการแพทย์ เพื่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนที่เป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นในชุมชน ส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดความรับรู้และตระหนักถึงภาวะสุขภาพของตนเอง รวมถึงกระทำการดูแลสุขภาพตนเองให้ได้มากที่สุดโดยจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีความปลอดภัยในด้านสิ่งแวดล้อมที่อาศัย

¹ อาจารย์โรงเรียนนายเรือ ทำหน้าที่หัวหน้าสำนักงานวิจัย โรงเรียนนายเรือ

² นักเรียนพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลกองทัพเรือ ศูนย์วิทยาการ กรมแพทย์ทหารเรือ

³ นักเรียนพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลกองทัพเรือ ศูนย์วิทยาการ กรมแพทย์ทหารเรือ

⁴ นักเรียนพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลกองทัพเรือ ศูนย์วิทยาการ กรมแพทย์ทหารเรือ

อยู่เพราะจะเป็นหนทาง นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

คำสำคัญ : การส่งเสริมวัฒนธรรม, หมอยาฮากไม้, การพัฒนาสุขภาพชุมชน

Abstract

Promoting the culture a Mho-Ya-Hak-Mai native to healthy community development sustainable. Is very important to the health of therapy to relieve the treatment and health promotion in community. Keep healthy promotion of culture a Mho-Ya-Hak-Mai native to healthy community development, sustainable and retain the belief in the treatment of patients with in the development of 2 categories had 1. Published on the website and the journal. 2. Promote research in information about properties of the root. To solve the problem of people don't know a funnier and wood properties of roots and the problem a ha wood is also not be acceptable in medicine. For the development of sustainable community health is the local culture in the community, promote community was born. The perception and aware of their health condition. Including do self health care as much as possible by must run continuously and secure environment living because it is a way. Led to the development of the community to be strong and a good quality of life for the community.

Keywords: Promoting the Culture, Mho-Ya-Hak-Mai, The Development of the Health Community.

บทนำ

การส่งเสริมวัฒนธรรมหมอยาฮากไม้พื้นบ้านอีสานเพื่อการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืน คือการพัฒนาระบบสุขภาพของประเทศไทยที่เป็นไปในแนวทางการส่งเสริมให้ระบบการแพทย์มีความหลากหลายทางด้านความรู้ ความเชื่อ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต โดยการนำความเชื่อและวัฒนธรรมของภาคอีสานในเรื่องของการนำผลิตภัณฑ์ยาที่ได้มาจากรากไม้มาบำรุงรักษาโรค จนวัฒนธรรมนี้ได้เป็นที่ยอมรับในวงการแพทย์และประเทศไทยสามารถมีระบบสุขภาพที่พึ่งตนเองได้ ทั้งในระดับปัจเจกชน ชุมชนและระดับประเทศอย่างยั่งยืนเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดี มีความรู้สึกเป็นสุขอย่างเป็นองค์รวม

หมอยาฮากไม้ (หมอยารากไม้หรือสมุนไพร) คือ หมอที่ใช้วิธีการรักษาโรคด้วยสมุนไพร แร่ธาตุ และส่วนต่างๆ ของสัตว์ การกินยาสมุนไพรของชาวอีสานมีวิธีสกัดตัวยาออกมาจากสมุนไพรแบบง่ายๆ คือการฝนยา เป็นการนำสมุนไพรมาฝนหรือถูกับแผ่นหินแผ่นเท่าฝ่ามือ เมื่อฝนแล้วก็เอาแผ่นหินนั้นจุ่มน้ำ ตัวยาก็ฝนออกจากละลายในน้ำเป็นน้ำยาที่สกัดออกมา สมุนไพรที่นำมาฝนประกอบด้วยรากไม้ แร่ธาตุหลายชนิด บางทีชาวบ้านเรียกว่า “ยาชุม” (บุญเลิศ สดสุชาติ, 2553)

สาเหตุการถูกลืมเลือนของหมอยาฮากไม้

การแพทย์ในปัจจุบันมีความก้าวหน้ามากขึ้นทำให้คนไทยได้หลงลืมวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านของตนเอง ในการแพทย์แผนปัจจุบันนั้นบางโรคจำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงโดยค่าใช้จ่ายในที่นี้หมายถึง ค่ายา ค่ารักษา ในบางกรณีรวมถึงค่าเดินทางและค่าที่พักสำหรับบุคคลที่มีเหตุจำเป็นต้องมารักษาตัวไกลบ้าน ด้วยสาเหตุเหล่านี้ทำให้คนที่มีรายได้น้อยไม่สามารถเข้าถึงการรักษาแพทย์แผนปัจจุบันที่มีประสิทธิภาพสูงได้ หากวัฒนธรรมไทยเลือนหายไปกลุ่มคนเหล่านี้ก็อาจไม่มีที่พึ่งในการรักษาทั้งด้านร่างกายและจิตใจได้ ซึ่งก่อให้เกิดอัตราการตายเพิ่มขึ้นและหนึ่งในวัฒนธรรมที่กำลังเลือนหายไปนั้นก็คือ หมอยาฮากไม้ของคนอีสาน เนื่องจากหมอยาฮากไม้ยังไม่เป็นที่

ยอมรับในวงการแพทย์ และคนไทยในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่ไม่รู้จักหมอยาฮากไม้ รวมทั้งสรรพคุณของรากไม้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงมีการจัดทำบทความเรื่อง แนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมหมอยาฮากไม้พื้นบ้านอีสานเพื่อการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อให้คนไทยรู้จักหมอยาฮากไม้และสรรพคุณของรากไม้มากขึ้นอีกทั้งเพื่อให้หมอยาฮากไม้ได้เป็นที่รู้จักในวงการแพทย์มากขึ้น โดยอาศัยแนวคิดเพื่อให้ผู้ป่วยได้รับประโยชน์สูงสุดตามหลักสิทธิผู้ป่วย

แนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมหมอยาฮากไม้พื้นบ้านอีสานเพื่อการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืน

เนื่องด้วยหมอยาฮากไม้มีผลต่อความเชื่อทางด้านจิตใจจึงถือได้ว่าเป็นการรักษาทางด้านจิตวิทยาอย่างหนึ่งตามหลักแนวคิดของ Caplan (1981) ได้ให้ความสำคัญเห็นว่าในการตอบสนองต่อภาวะความเครียดทางด้านจิตใจของบุคคลโดยทั่วไป จำแนกได้เป็น 4 ระยะ ซึ่งทั้ง 4 ระยะนี้ จะมีพฤติกรรมการแสดงออกที่แตกต่างกันแต่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน ได้แก่

ระยะที่ 1 เป็นพฤติกรรมที่เปลี่ยนสภาวะอารมณ์เครียดหรือเป็นพฤติกรรมที่ช่วยบุคคลให้หลีกเลี่ยงภาวะความเครียด

ระยะที่ 2 เป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลพยายามเพื่อให้ได้มาซึ่งความสามารถใหม่ เพื่อที่จะได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงสภาวะอารมณ์ข้างนอกและผลก่อให้เกิดความเครียด

ระยะที่ 3 เป็นพฤติกรรมภายในจิตใจเองที่ Caplan เรียกว่า Intraphychic behavior หรือจะอธิบายได้ง่ายๆว่าเป็นกระบวนการของจิตใจที่จะปกป้องบุคคลให้พ้นภาวะความไม่สบายอันเกิดขึ้นเนื่องจากอารมณ์ถูกกระตุ้น

ระยะที่ 4 เป็นพฤติกรรมภายในอีกเช่นกัน เพื่อที่จะให้สภาวะการเครียดได้มีการสิ้นสุดลง โดยวิธีการปรับจิตใจโดยการปรับภายในของบุคคล (สุวนีย์ เกี่ยวกิ่งแก้ว, 2545: 83-84)

จากแนวคิดนี้ แสดงให้เห็นได้ว่าในผู้ป่วยที่เป็นโรคเรื้อรัง หรือ ผู้ที่ไม่สามารถเดินทางมารักษาตัวทางแพทย์แผนปัจจุบันได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ป่วยมีความเครียดมีความรู้สึกสิ้นหวัง แล้วนำไปสู่การมองหาทางเลือกใหม่ในการรักษา ซึ่งการรักษานี้อาจจะไม่มีผลต่อการรักษาทางด้านร่างกายมากนัก แต่สามารถเยียวยาหรือรักษาทางด้านจิตใจได้ เมื่อสุขภาพจิตดีขึ้นสุขภาพทางด้านร่างกายและด้านสติปัญญาก็จะดีขึ้นตามไปด้วย จากในกรณีที่ผู้ป่วยหาทางเลือกใหม่ในการรักษาให้กับตนเอง โดยในการเลือกตัดสินใจนั้นผู้ป่วยสามารถเลือกได้ตามความสมัครใจของตนเอง โดยอาศัยหลักสิทธิมนุษยชนที่ว่าด้วยเรื่องเสรีภาพ มนุษย์ทุกคนนั้นมีเสรีภาพในการเลือกในการตัดสินใจได้อย่างเท่าเทียมกัน หมอยาฮาโกไม้นั้นก็เป็นหนึ่งในทางเลือกในการตัดสินใจในด้านการรักษาทางหนึ่งซึ่งการรักษาี้ตามหลักคิดทฤษฎี Kleinman กล่าวว่า ระบบบริการสาธารณสุขที่มีอยู่ในสังคมนั้น เปรียบเสมือนระบบวัฒนธรรมของสังคมหรือชุมชนนั้น (Health care system as cultural system) เนื่องจากปรากฏการณ์ของโรคร้ายไข้เจ็บที่เกิดขึ้นในชุมชน มีการตอบสนองต่อโรคในรูปของการจัดระเบียบทางสังคม ทำให้เกิดเป็นระบบอนุวัฒนธรรมหรือระบบวัฒนธรรมย่อยที่เรียกว่า ระบบบริการสาธารณสุขการมองระบบสาธารณสุขเป็นระบบความหมายสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ โดยรวมตั้งแต่การเจ็บป่วยการตอบสนองของบุคคลต่อการเจ็บป่วยความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรค เป็นต้น ปัจจุบันในชุมชนมีระบบการแพทย์ที่หลากหลายเนื่องด้วยระบบการแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ทั้งหมดคนในชุมชนยังมีการพึ่งระบบสุขภาพอื่น ๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรูปแบบการดูแลสุขภาพตนเองแบบพื้นบ้าน ซึ่งการดูแลสุขภาพของประชาชนขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยที่เหมาะสมกับชุมชนและในภาวะที่เจ็บป่วยบุคคลทุกคนย่อมต้องการการดูแลเพื่อรักษาภาวะสุขภาพของตนเองให้กลับคืนสู่สภาพสมบูรณ์แข็งแรงเหมือนเดิม Kleinman กล่าวว่า แนวทางการดูแลสุขภาพประกอบด้วยระบบย่อย 3 ระบบ คือ 1) ระบบการดูแลสุขภาพภาควิชาชีพ (Professional health sector) เป็นส่วนของการปฏิบัติการรักษาพยาบาลทางการแพทย์ มีการจัดองค์กรที่เป็นทางการ 2) ระบบการดูแลสุขภาพภาคพื้นบ้าน (Folk sector of care) หรือการดูแลสุขภาพทางเลือกเป็นการปฏิบัติการรักษาที่มีรูปแบบของวิชาชีพ ไม่มีการจัดองค์กรใช้อำนาจเหนือธรรมชาติเช่น ไสยศาสตร์ และประเภทที่ไม่ใช้อำนาจเหนือธรรมชาติเช่น

สมุนไพรร 3) ระบบการดูแลสุขภาพภาคประชาชน (Popular health sector) เป็นส่วนของการดูแลสุขภาพภาคประชาชนซึ่งถูกปลูกฝังถ่ายทอดกันมาตามวัฒนธรรม ความเชื่อที่เกี่ยวกับสุขภาพและความเจ็บป่วย ซึ่งการดูแลสุขภาพภาคประชาชนมีบุคคลที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยบุคคลและกลุ่มบุคคล 4 ระดับ คือ ผู้ป่วย, ครอบครัวผู้ป่วย, เครือข่ายสังคม (ได้แก่ ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เพื่อนบ้าน) และชุมชน (เช่น ผู้นำ ชุมชน) การปฏิบัติการด้านสุขภาพในระบบนี้รวมถึงทั้งด้านการป้องกันการส่งเสริมสุขภาพ การวินิจฉัยโรคและการเยียวยารักษา ซึ่งจะได้รับการจัดการโดยผู้ป่วยครอบครัวและเครือข่ายทางสังคมที่เขาสัมพันธ์ด้วยการจัดการนี้เกิดขึ้นตามการรับรู้และประสบการณ์ โดยบุคคลเหล่านี้จะมีบทบาทร่วมกันในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความเจ็บป่วยหรืออาการผิดปกติ ประเมินอาการหาสาเหตุของโรคเลือกแหล่งหรือวิธีการรักษา ประเมินผลการรักษา ตลอดจนเลือกแหล่งรักษาใหม่ถ้ายังไม่หาย นอกจากนี้ วรรณภา ศรีธัญรัตน์ กล่าวว่า ระบบสุขภาพของชุมชนที่เป็นอยู่นั้น มีความเกี่ยวข้องกัน ทั้ง 3 ระบบ ไม่ได้มีการจัดการกับความเจ็บป่วยด้วยการพึ่งระบบสุขภาพด้านใดด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่กระบวนการเยียวยารักษาโรคในแต่ละครั้งมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน ทั้งตัวผู้ป่วยครอบครัวเครือข่ายสังคมและชุมชน โดยกลุ่มคนเหล่านั้นจะดูแลกันด้วยวิธีการหลากหลาย ซึ่งมีกระบวนการเยียวยารักษาโรคที่ได้จากประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับความเจ็บป่วยที่เคยเกิดขึ้นร่วมกันผสมผสานจากทั้งการรักษาแบบพื้นบ้านและการรักษาแบบสมัยใหม่ เพราะเมื่อคนใดคนหนึ่งในสังคมประสบความสำเร็จจากการรักษาด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง หรือจากหมอคนใดคนหนึ่งก็จะแนะนำบอกต่อข่าวสารเป็นที่รับรู้ร่วมกันประสบการณ์เหล่านี้จะไหลเวียนอยู่ในชุมชนและถูกเลือกนำมาใช้ในแต่ละโอกาสที่มีความเจ็บป่วยในลักษณะต่าง ๆ เกิดขึ้นในสังคม และยังมีบริบทแวดล้อมของวัฒนธรรมความเชื่อ ประเพณีปฏิบัติมาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ซึ่งการรักษาหมอฮากไม้นี้จัดว่าเป็นการรักษาในระบบการดูแลสุขภาพภาคพื้นบ้าน (Folk sector of care) เป็นการปฏิบัติการรักษาที่มีใช้รูปแบบของวิชาชีพประเภทที่ไม่ใช่อำนาจเหนือธรรมชาติโดยหมอฮากไม้นั้นใช้สมุนไพรรักษา

เนื่องด้วยหมอฮากไม้ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนักและยังไม่เป็นที่ยอมรับในวงการแพทย์ จึงได้มีแนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมหมอฮากไม้พื้นบ้านอีสานเพื่อการพัฒนาสุขภาพะชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางการพัฒนา คือ 1) เผยแพร่ทางเว็บไซต์

และวารสาร เพื่อให้บุคคลทั่วไปหรือบุคคลทั่วไปได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมหมอยาฮากไม้มากขึ้น 2) ส่งเสริมข้อมูลการทำวิจัยในเรื่องสรรพคุณของรากไม้ เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ยาฮากไม้ที่เป็นที่ยอมรับของวงการแพทย์ และเกิดเป็นทางเลือกใหม่ในการรักษาจากการแพทย์ หากหมอยาฮากไม้ถูกยอมรับในการแพทย์จะสร้างความน่าเชื่อถือมากขึ้นและจะสามารถพัฒนาเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป และยังเป็นแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิดในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชน

การส่งเสริมสุขภาพ เป็นทั้งกระบวนการกิจกรรม และแนวทางสำหรับการดำเนินงานเกี่ยวกับสุขภาพ เพื่อส่งเสริม และเกื้อหนุนให้บุคคลได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชนในทุกด้าน แบบองค์รวมอย่างเป็นระบบ เนื่องจากสุขภาพนั้นเป็นองค์รวมที่มาจากส่วนประกอบหลายๆ ประการ อาทิ สังคม สิ่งแวดล้อม ระบบบริการสุขภาพ และวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล เพื่อสนับสนุน ยับยั้ง หรือกำหนดพฤติกรรมสุขภาพไปสู่การปฏิบัติ จึงต้องอาศัยความร่วมมือ และการระดมพลังจากทุกฝ่ายในการดูแลสุขภาพของตนเอง และการปรับปรุงสังคมด้านต่างๆ เช่น สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาและอื่นๆ โดยใช้กลยุทธ์การถ่ายโอนอำนาจจากรัฐมาสู่ประชาชน ให้มีพลังอำนาจที่จะดูแลสุขภาพ และจัดการกับชุมชนของตนเองอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการ และความเป็นไปได้ในแต่ละท้องถิ่น โดยคำนึงถึงระบบสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่แตกต่างกันของชุมชน และเน้นการทำงานร่วมกัน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนอย่างเต็มที่ การประชุมแพทยศาสตร์ 2542 ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมสุขภาพ จึงเสนอแนะระบบบริการสุขภาพที่จะสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ คือ (เบญจมาศ สุขศรีเพ็ญ, 2561)

1) การสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล ชุมชน ในการควบคุมปัจจัยที่จะมีผลกระทบต่อสุขภาพ เพราะความเข้มแข็งของประชาชน และชุมชน จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการสุขภาพมากขึ้น

2) การจัดบริการในชุมชน (community-based health services) เป็นบริการระดับปฐมภูมิ (Primary care) ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากที่สุด

3) การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนานโยบายเพื่อสุขภาพ (Public health policy) ที่จะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงระบบสุขภาพ

บทบาทของชุมชนต่อการส่งเสริมสุขภาพของตนเอง และชุมชน

บทบาทของประชาชนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมสุขภาพของตนเอง และชุมชน โดยประชาชนจะต้องเห็นคุณค่า และผลของสิ่งแวดล้อม ต่อภาวะสุขภาพ ช่วยกันรักษาและสร้างสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ดี เช่น การรวมตัวกันของชุมชนเพื่อออกกำลังกาย การณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ หรือสิ่งเสพติด การรณรงค์ป้องกันอุบัติเหตุ และการจัดโครงการโรงเรียนสุขภาพดี ที่ทำงานสุขภาพดี หรือชุมชนสุขภาพดี เป็นต้น องค์กรชุมชนจึงต้องมีการพัฒนาโครงสร้าง และกลไกการจัดการ ที่มีประสิทธิภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ และตระหนักในสุขภาพของชุมชน และมีเจ้าหน้าที่สุขภาพ ทำหน้าที่ให้ความรู้ และสนับสนุนให้เกิดทักษะการส่งเสริมสุขภาพ สอดคล้องกับแนวคิดการส่งเสริมพลังอำนาจชุมชน ที่สนับสนุนให้ชุมชนเกิดความสำนึก และพันธสัญญาต่อส่วนรวม และการเสริมสร้างให้ชุมชน ลงมือทำด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง เป็นการสะสมความรู้และประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง (Learning by doing) และเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive learning process) (เบญจมาศ สุขศรีเพ็ญ: ออนไลน์)

การส่งเสริมวัฒนธรรมหมอยาฮากไม้พื้นบ้านอีสานเพื่อการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาส่งเสริมวัฒนธรรมหมอยาฮากไม้พื้นบ้านอีสานเพื่อการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืนโดยเน้นการมีส่วนร่วมส่งเสริมสุขภาพชุมชนนั้น เจ้าหน้าที่สุขภาพมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเฝ้าระวังภัยกับทฤษฎีการพยาบาลในทางที่ถูกต้อง และกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ

ของชุมชน ซึ่งจะเห็นว่ามิได้มุ่งเน้นแต่เพียงการแก้ปัญหาสุขภาพเท่านั้น หากเป็นการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา และประชาชนเองก็เป็นตัวจักรสำคัญในการร่วมดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น ทั้งในส่วนของประชาชนและเจ้าหน้าที่สุขภาพจึงต้องมีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง (Community Learning) เพราะเมื่อเกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และเรียนรู้จนเป็นวงจรต่อเนื่องไม่รู้จบ ทำให้เกิดพลังมหาศาล ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในสังคมผลที่ได้จะทำให้บุคคลสามารถ นำความรู้ไปสู่การตัดสินใจ เลือกแนวทางการแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิตต่อไป และที่สำคัญควรมีการพัฒนาแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า บุคคลมีศักยภาพและสามารถเรียนรู้ที่จะดูแลและพึ่งพิงตนเองได้ เพื่อให้คนในชุมชนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยอาศัยการส่งเสริมวัฒนธรรมหมอยาหากไม่พบบ้านอีสานเพื่อการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืนที่เป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นในชุมชนสิ่งสำคัญในการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนคือการที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดความรับรู้และตระหนักถึงภาวะสุขภาพของตนเอง รวมถึงกระทำการดูแลสุขภาพตนเองให้ได้มากที่สุดโดยจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีความปลอดภัยในด้านสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่เพราะจะเป็นหนทาง นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการส่งเสริมวัฒนธรรมหมอยาชากไม้พื้นบ้านอีสาน เพื่อการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืน (ที่มา: แนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมหมอยาชากไม้พื้นบ้านอีสาน เพื่อการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืน โดย นิรนาช ช่วยทอง และคณะ)

การส่งเสริมวัฒนธรรมหมอยาชากไม้พื้นบ้านอีสานเพื่อการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืน มีความสำคัญต่อสุขภาพในเรื่องของการบำบัด บรรเทา รักษาโรคและการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน ให้มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงและมีสุขภาพทางจิตใจที่ดีขึ้น นอกจากนี้การเผยแพร่จะช่วยส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีแล้วยังช่วยปลดปล่อยประโลมใจ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของภาษาที่มีผลต่อความรู้สึกของผู้ฟัง เพราะเมื่อผู้ฟังเกิดขวัญและกำลังใจก็ยอมทำให้มีแรงที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้กับโรคร้ายไข้เจ็บได้ต่อไป ซึ่งผลดีดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อคนไทยในชุมชนหรือท้องถิ่นต่างๆ รู้จักประยุกต์ใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการรักษาดูแลสุขภาพ รวมถึงการพึ่งพาพิธีกรรมความเชื่อที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ มาใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคให้แก่คนในชุมชน ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด แนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมหมอยาชากไม้พื้นบ้านอีสานเพื่อการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางในการส่งเสริมวัฒนธรรมหมอยาชากไม้พื้นบ้านอีสาน เพื่อ

นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนและยังคงไว้ซึ่งความเชื่อในการรักษาของผู้ป่วยโดยมีวิธีการในการพัฒนาเผยแพร่ทางเว็บไซต์และวารสาร และส่งเสริมข้อมูลการทำวิจัยในเรื่องสรรพคุณของรากไม้ เพื่อแก้ปัญหาคนไทยไม่รู้จักหมอยาฮากไม้และสรรพคุณของรากไม้ อีกทั้งปัญหาหมอยาฮากไม้ยังไม่เป็นที่ยอมรับในวงการแพทย์

เอกสารอ้างอิง

- บุญเลิศ สดสุขชาติ. (2553). *มานุษยวิทยาสุขภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โอเอส พรินต์ติ้ง เฮาส์.
- เบญจมาศ สุขศรีเพ็ญ. (2561). *PRECEDE PROCEED MODEL*. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2561, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/115416>
- วรรณภา ศรีธัญญรัตน์. (2555). *สร้างเสริมสุขภาพองค์กรมสู่สุขภาวะสังคม*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส).
- สุนีย์ เกี้ยวกิ่งแก้ว. (2545). *การพยาบาลจิตเวช*. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- อดิศักดิ์ ชัยศิริ และ พูนพัฒน์ กมลวุฒิมงคล. *การพยาบาลข้ามวัฒนธรรม (Transcultural Nursing)* สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2561, จาก mhtech.dmh.go.th/ec/rploei/show_klb_details.php?id_klb=KL00000073